

СИФИЛИСЪ

ПОЕМА

отъ

БАРТЕЛЕМИ.

Превелъ

Д-ръ А. Д. Л.

ВАРНА

Печатницата на Р. И. Блжсковъ

1880.

ПРЕДИСЛОВІЕ

Нито предметътъ е поетическый нито пакъ планътъ е добръ расподѣленъ, поемата врѣхъ Сифилисъ, която днесъ издавамъ. Нъ като зехъ прѣдъ видъ полезността на таѣхъ така наречена поема отъ Бартеми, азъ предпочетохъ да ѣхъ преведж или по добръ да кажѣхъ да ѣхъ подражѣхъ, като ся отдалечихъ на много мѣста отъ оригинала и изоставихъ безосновни нѣкои теорій, които противоречатъ съ сегашното положеніе на медицинската наука; още изоставихъ послѣднитѣ двѣ пѣсни, защото ся отнасятъ касателно врѣхъ едно тайнственно лѣкуваніе, което е лишено отъ всяка положителность и основа, намереніето ми биде просто да покажѣхъ злото, за да узнае всякой каква е зараза. И днесъ въ округа, въ когото ся намирамъ, като глѣдамъ тая болѣсть страшно да напрѣдва и като ся допитахъ още отъ много коллеги, то азъ дознахъ, че не само тука, нъ и въ много други мѣста, това зло успѣвало, та желаніето ми за да бѣдж полезенъ още повече ся усили и мя одързости да напечатамъ и распрѣсна тая книжка.

Габрово 13 февруарій 1880 г.

А. Д. П.

СИФИЛИСЪ.

ПЪРВА ПЪСЕНЬ

ПРОИСХОЖДЕНИЕТО.

Dic, dea, quae causae nobis post secula tanta
Insolitam peperere luem? (Fracastor, lib. I.)

Сифилисъ! туй имя за единъ простъ читатель
Ничтожно и срамно, той е първий презрителъ
На тоя мой трудець; съ взать, недоумень,
Уплашенъ отстѣпва. Нъ что мя грижи мен'?
Азъ ще ся отправамъ къмъ разумныѣ хора
Къмъ тыя що знаятъ че влада свѣтска бура,
На които види философско око
Това що ползува нашето естество;
Откровенно думамъ за тѣзъ що претърпяватъ
Всякаквы клѣветы и правдата разсѣватъ;
Нъ недѣйте мысли че у единъ простъ стихъ
Има само рѣчи у рядъ сходенъ и тихъ,
Безъ заключеніе блестящи едни мысли;
У днешното время все ползата ся мысли:
Еднаква не бива на поета цѣльта
Всегдашный му предмѣтъ не бива любовьта,
И неговый въсторгъ става най благороденъ,
Катъ знае че може, безъ да е неугоденъ,
Черѣзъ стихъ въ поезіа всичко да изрази.
Моята муза днѣсь така ще подражи,
Прѣславныя Данте за единъ другый пѣкъль
И отъ неговый страхъ да бы ся всякой стрѣснѣлъ,
Отъ близо катъ види тѣзъ що роскошна страсть

Подчинила страшно на любодѣйна власть
 Тѣз' що управила безмилостно Венера;
 Та който ся бои отъ близо да съзира
 Нека ся оттегли; колкото зарадъ мен',
 Угоденъ или не пхтѣтъ е уряденъ.

Нъ какъ да постѣя въ таква' една поема,
 Дѣто ужасный бичъ най тайна битность има.
 Та никой не знае черното сжщество
 Когато ся яви въ нашето естество.
 Нека да положимъ че безчестната болестъ
 Въ първитѣ вѣкове владала е съсъ яростъ
 Решила безъ крайно чловѣческыя родъ
 Съ различни имена въ нейзвѣстенъ обходъ;
 Или пакъ отведнѣжъ като вулканъ избухва,
 Врѣхъ земното лице ужасно ся распрѣва;
 Или пакъ да кажемъ на скоро ся яви
 Непознатія свѣтъ кога Коломбъ откри;
 Нъ да н' предирваме до толкова на дълго
 За потеклото и ще ся съберкаме много:
 Да ли е Римлянинъ, Евреинъ, или Гръкъ,
 Що първомъ пострадалъ отъ нечистія врагъ;
 Дал' е отъ нова крѣвъ ил' родена отколъ,
 Дал' е френска или наполитанска боля
 Или за награда Американскый даръ.
 Нека припознаемъ ужасный Господаръ
 Свѣта злополучно въ ржцѣтъ му испадналъ,
 Отъ три вѣка на самъ да пролива захваналъ
 Черни си ядове врѣхъ бедный чловѣкъ,
 И въ двата полюса дѣто е най далекъ,
 Никакъ зарадъ него нѣма мѣсто закрыто,
 Тамъ додѣто можилъ и съ плуваще корито

Д' юрвилій да стигне, това зло е навредъ,
 И нищо не спира отровния му рядъ.
 Всякого напада и ученъ и невѣжа,
 Богатыя въ палата сиромаша подъ хижя;
 Безбожныя още и свѣтовный святець
 Старъ младъ и дѣтето що слѣди отъ отецъ,
 Тегліжтъ пакоститѣ на пустатъ поразъ,
 На другъ наслѣдственъ грѣхъ не приличе тазъ умраза
 Тя не ся измива съ кръщелнатъ водъ,
 На рядко человекъ отбѣгва тѣзъ бѣдъ.

Нъ нека настрана вситкото да оставимъ,
 И бѣдный человекъ въ кой степень е да видимъ:
 На дрѣвнытѣ дѣла човѣче поглѣдни
 Съсь днешнитѣ наши сближи та ги сравни;
 О, каква разлика! Тогапното орѣжје,
 Що носялъ самъ юнакъ, днесъ най силнитѣ мѣжје
 Едвамъ го подигатъ; съ оня тяжкыя щитъ,
 Съсь тяжката броня, само юнакъ билъ обвить,
 И най лесно тичалъ. Тогазъ человекъ безъ друго
 Былъ едъръ и силенъ, и живѣялъ най много.
 А днѣсъ испадналъ отъ сила ся лишилъ,
 Кжесолѣтенъ станалъ най злѣ ся преродилъ;
 Нъ при всечко това да не ся види чудно,
 Защото днесъ вече наш'то тѣло е сложяо
 Отъ гнили частицы и отъ локваренъ прахъ;
 Та и несмысленый безъ никакъвъ си страхъ
 Утравилъ си кръвтъ и съ другъ елаж болѣсть,
 Ето другъ источникъ зарадъ наштъ зла честь.
 И тѣй кога видимъ младежъ съ блѣдно лице,
 Съсь хлѣтнали, очи съ убактано сърце,
 Съсь тѣсничкы грѣды; въ нѣжнытѣ години
 Мома увѣхнала отъ солѣсти безбройны,

Като пвѣте упалено отъ студны вѣтрове;
 Да диримъ ли още що сж тѣз' дарове?
 И да не жалимъ ли бѣдны бѣдѣщи чада,
 На които майка ще бѣде тѣз' що страда?
 Какъвъ ли горкана ще бѣде тѣхний родъ?

Да ли отъ по-напрѣдъ съ по ужасенъ походъ
 Туй ядовито зло было въ нашето племе,
 А сега не влада съ толкова тяжело бремя?
 Въ обширната си власть като единъ порой,
 Що тече най тихо у широкъ единъ слой,
 А става най буенъ и страшенъ разоритель
 Кат' е въ тѣсно мѣсто. Та жестокъ похытителъ
 Изъ начало было нечестивото зло,
 И днеска нека негово тихо врѣмя дошло
 Упитомило ся, изгубило свирепость,
 Та ся назило на жестокохъ пропасть;
 Испървомъ то елиса и замая цѣлъ свѣтъ,
 Самата наука остана безъ отвѣтъ;
 Едвамъ опитността малко му ся спротиви
 Укроти го малко и пжтя му поправи.
 Владѣе цѣлъ свѣтъ и върлува въ днѣшний часъ
 Нъ малко изгуби по първия ужасъ
 Минаха ся вече на далеко сж много
 Отъ насъ тѣ времена въвъ които не мило
 Цѣлѣны семейства исчезвахъ до кракъ,
 Щомъ въ тѣхъ ся видяше заразителный знакъ
 На мръсната болка, та страдащитѣ бедны
 Бывахъ прокляты, изгнани като вредни
 Отъ всячкитѣ дружба отъ всякой единъ градъ
 Като да не бѣхъ отъ човѣческый родъ,
 Даже въ болницитѣ за тѣмъ нѣмало мѣсто
 Скитали ся до смъртъ врѣдъ тѣ било най пусто.

А днешнія смъртенъ чловѣколюбивъ,
 Законно подбуденъ станалъ е по учтивъ
 Та ся грижи за тѣхъ; и у своитѣ дружества
 Пропуща тѣз' хора безъ човѣтескы чувства.
 И тѣй безъ да знаемъ, срѣщаме ся съсъ тѣхъ,
 Ржкуваме ся и приказваме безъ страхъ;
 Та пустата болестъ на вредомъ ежществува,
 И като въздуха отврѣдъ ни окружава;
 Че могатъ да събржтъ рыцаръ и Господаръ
 За минутна воля да приемать тоз' даръ,
 Безъ да си съгледать грозна чума подъ було
 Безъ да си помислятъ за сифилисъ що било.

Не дѣйте си мысли, че нечестивый бѣсъ
 Върналъ ся въ тѣмата отъ дѣ налѣтелъ насъ
 И че можемъ безъ страхъ презрѣ негова ярость,
 Съ тяжкытѣ удари когото въ злочестивость
 Ранилъ по уличкы по общитѣ мѣста,
 Никому на явѣ не сочи болестъта,
 Всякъ кріе тя чума отъ слѣнчевытѣ лучи; .
 Нейината поспѣшность кой иска да научи,
 Мръснитѣ й дѣла, ужаснія поводъ,
 Нек' въ лазарѣтитѣ види бѣднія родъ,
 Нека въ болницитѣ дѣ врѣхъ легла пожарни
 Жално ся прививать и зжби скърцать болии :
 Охъ! отъ камакъ да е човѣшкото сърце
 Прѣдъ туй позорище ще да стърчи ржцѣ.
 И ще да ся смути най тихыйтъ разумъ
 Като полѣка лека преглѣда всичко рядомъ
 Подъ всяка завеса отъ легло на легло
 Тамъ дѣто царува нечестивото зло;
 Кат' човѣкъ повдигне онез' парцали гнили

Които сирость, кръвъ и гной злѣ натопили,
 И види съ очи си умразныя печать
 На болестъ, ножъ, огънь що коститѣ трошіхтъ;
 Бога ми, отъ ужасъ на най свирепій смъртенъ
 Косми ще настрѣхнатъ и ще падне замаянъ
 Прѣдъ тая жива смъртъ; трогателный ужасъ,
 Ш' описалъ Фракасторъ ще ся яви той тоз' часъ.
 И който иска да знай сифилисъ лично,
 Въ владичество му да влезе, дѣ най мжно,
 Всякъ смъртенъ треперъ: тамо на болестъта
 Шюпналъ е гнилыи квасъ и поражда смъргъта,
 Като злѣ нашарилъ преслабитѣ органи
 Съсь обширны едни заразителны рани.
 Охъ! кой бы счелъ врѣхъ тез' страдащи ещества
 Безбройнитѣ болкы вядены въ класа два!
 Тамо искусный бичъ въ самоволства безбройны,
 Отряжда за всякъ удъ страданія различни:
 Една гжста влага по нѣкогашъ отврядъ
 Тѣлото покрыва съ гжсны шлюмки за вредъ;
 Или багряна краска въ ржцѣтѣ рамената,
 Слабинитѣ още въ грждитѣ е развита;
 Тука вмѣсто косми лишаитѣ ся явилъ
 Тамъ съ лигави влакна язикатъ ся обвилъ,
 Едному устата най злѣ ся утровили
 Съ гнилы едни зжби, кат' фарфоръ що ся были
 Пакъ другый пжхтешкомъ прострѣлъ ся въ легло
 Съсь цххналы кости въ удивително зло;
 Или пакъ испадналъ вѣвъ живы едни раны
 Кои ся надути или пакъ подълбаны;
 Нѣ по ужасно е когато видимъ тѣхъ
 Врѣхъ тайния органъ дѣто съ голѣмъ успѣхъ
 Пуста живиница всеичко опустошила,

Нѣколко отломки едвамъ не докачила,
 Нѣ човѣколюбивъ а не милостивъ мжѣ
 И тѣхъ ще отрежи съ благотворный си ножъ.
 За окайване ся и горко на тез' мрьсни,
 Шо подържалъ любичъ нѣкогашъ въ черти красни.
 А днесъ тѣ глядате съ оглядало въ ржѣ!
 Отъ ядовитый шанкръ обядено лице
 Дѣ е сега любичъ да види тѣзъ пораза:
 Кому носѣтъ падналь, кому гласъ не излиза,
 Единъ безъ клепахи, другой пагъ ослѣпелъ,
 Нѣкому языка подулъ ся затжняль,
 Другы гърло боли неможе да поглжца
 Ястето прѣзъ носа на дира ся повръща;
 И безбройны раины съ черенъ и вонящъ гной.
 Челото устнитѣ поливатъ като прой.
 Най немилостивый и най жестокий смъртенъ
 Предъ таквази гибель стрѣснатъ остава смаенъ,
 Ужасно зрѣлище! тукъ бедный человекъ
 Отъ всяка угодность вѣчно остава далекъ.

Часть отъ поемата на Фракастора.

Чудно е нѣшо тѣзъ болестъ! веднѣжъ да н' залови човѣка,
 Та нѣкой пхтъ ся отерива слѣдъ время н полега лега,
 Тѣй шото пълната луна четри пхте ше ся яви;
 Тя ся потава и крѣе доръ ся добрѣ установи,
 Въ нашето тѣло това зло най-мълката ся вкоренява,
 Нѣ при туй болный чувствува че нѣшо си го притѣснява,
 Сѣша ся че му тѣжи врѣхъ него непознатъ единъ тваръ,
 Тяжко истрѣпналь като че падналь подъ куршуновъ ударъ,
 Гляда си работитѣ съсъ едно досаждене и мжчность;
 Чернитѣ болестни знакове веч' ся развивать по жалость;
 Челото поблѣднява, ок' отслабва на бѣдный обладанъ,

Гяксна успѣва гнойница тайно по срамнія органъ,
 Ближни страни опустошава пристигва до сжпо тѣло,
 Ето че злото безъ съмненіе пълно мощно с' явило;
 Защото помъ като завлада небосклона ношнний мракъ,
 Ясний день исчезне згодно е время за пустыя врагъ:
 Тѣлесната топлина обичайно бѣмъ сърцето ся дръпва,
 Крайнитѣ удова напуша и никакъ не распръсва,
 Що ся засирила гжета влага въ сломени членове,
 Тогава жяшкы едни болгы залавятъ вси ставове,
 Рамената, ржѣтѣ и вече натегналитѣ ноги.
 А пакъ заразный гной напрѣдва и готви мжкы по строгы,
 Всяка една жилка раздава утровната си кръвь,
 Коя покваря, не остава за животъ источникъ здравъ;
 Нѣма веч' чиститѣ тѣлесни влаги; и естество свѣстно
 Като не пріема и не търпи у себѣ нишо гяксно,
 Отблъсва за да махне вѣнъ отъ тѣлото въ повърхностѣж.
 На гнилія квасъ гжето вещество и нему вредностѣж;
 Мрьсеня сокъ едвამъ го кръвѣта влече и въ крайша ся спира;
 И мѣсто не натровено вече никакъ не ся намира.
 Шомъ загасне ясний день и въ небосклонъ с' ношній мракъ,
 Все пада подъ ужасны мжкы было ставъ, ржка ил' кражъ,
 Тогава захвапа подъ най-черенъ почеркъ силна отрова
 Вѣнъ отъ тѣло прѣвъ шюплитѣ по вси страны да ся разлива:
 Кожата съсъ раны отъ вредомъ ся нальстрия въ слѣденъ часъ
 Лице, гржди не сж за глданіе, че задаватъ ужасъ;
 Тяжкый и ядовитый сокъ поражда врѣхъ тѣло страдаше
 Виламенени слези, нечисти струнеи, гнойливи прише,
 Кои отварятъ тѣхното воняше жерло като прой
 Та съсъ покварена кръвь хвърлятъ смѣсенъ единъ лепчивъ гной.
 Мрьсното зло шомъ си вѣнъ отъ всяка една шюпля излезне
 Пакъ ся вкоренява въ тѣло шо гризе и прави да чезне;
 Страшно позорише! най-умразни съ очи си видѣхъ азъ
 Живи призраци! безъ плѣть кости уголени въ живъ образъ,
 Безброй отровни цире по устата имъ съ подуги вѣнци,
 Твърди и сиптеви излизатъ отъ гърлото имъ вси гласны,
 Както сокъ отъ вишнево стѣбло капка по капка тече
 И загжсва въ въздуха на смола, та едвამъ ся сече:

Сжшо тъй гжстата влага въ теченіето ся закрепява,
 Заирьзва, заяква, на брадавица ся преобразява.
 Колко пжте единъ младъ человекъ падналъ въ тагваз' бедж,
 Колко пжте горчиво злослови богове и звѣздж!
 Какъ е той у най-цвѣтущата възраст като си помысли,
 А пакъ си глѣда отъ вси удове едни остатки гжжны.
 Най-подлитѣ животинки шо сж врѣхъ земното лице
 Ношемъ можтъ да си починатъ съсъ най-спокойно сърце,
 А само за него миръ, тишина или сънь никакъ нѣма!
 Нито блестящата заря шо сутрина въстожъ обема,
 Нито вечерната тишина, нито пакъ ясныйтъ день,
 Нишо не весели негова душиж, неговъ умъ смутенъ;
 Нѣма за него Бахусъ, ядене пріятно и волно.
 Нишо му не служатъ пиришество, изобиліе доволно,
 Селскытѣ удовольствія или тѣя на единъ градъ?
 Всеу ся мжчи да отбѣгне сѣръбъ, тя го слѣдва на вредъ,
 Благотворныйтъ горскый въздухъ, лѣсове, цвѣтны ливады,
 Нишо не расхладява неговитѣ засжхнали гржди;
 И кога стѣрбенъ врѣхъ камака дигне око въ слѣденъ часъ
 Къмъ богове покровители сѣтня надѣжда за насъ
 И прѣдъ тѣхный олтаре принесе пріятны благоуханія,
 Небето отблѣска негови молбы и дарованія.

ВТОРА ПѢСЕНЬ

ЗЛОТО.

*Carne sua exutos artus squalentiaque
 ossa vidimus.* (Fracastor, lib. I)

Трѣбали безпжтно, безсрамно да коримъ
 Великыя Скулпторъ вѣчно неуборимъ!
 Той ли е оставилъ человекъ печално
 Да върви къмъ смъртьта изъ тоя пжтъ ужасно?
 Не е ли въдворилъ чувствителната страсть
 Живота да множимъ подъ нейзбѣжна власть
 Ил' само да станемъ срамни и безобразни

Съсь отровенъ животъ по страданія разны?
 Человѣкъ ся ражда и хиляды злины
 Него окружавать съ печалны сѣтнины;
 Нъ богъ го надарилъ съ разумъ и добра воля
 И свобода му далъ по свѣтовното поле;
 Да отбѣгва злото и да издири лѣкъ,
 Когото съ опитность постига человѣкъ.
 Та самъ ученый мжжъ злото прилѣжно слѣдва,
 Смъртьта да отблѣсне разумно ся опытва,
 Най послѣ постигва благородната цѣль
 За да изнамѣри ползователенъ цѣрь;
 И течныя металъ вече ся уважава,
 Цѣрительтъ него чрѣзь-мѣрно убожава;
 Нъ тукъ отровата съ отровж ся цѣри,
 А тяжко и горко който ся принуди
 Да яде тѣ ядове срамно да стане жертва
 Като една личность бесполезна и мъртва;
 Нъ тукъ не е края на чернитѣ злины,
 Бѣднитѣ дѣчица не чакать добрины;
 Безбройны пороцы приемать за наслѣдство
 И ужасны мжкы очаква то семейство

Медицината и животътъ.

I.

Художество, наука,
 Чрѣзь тебе человѣкъ
 Добива си сполука,
 У златенъ за насъ вѣкъ;
 Небесна дивна сила
 Съсь теб' ни е снабдила;
 Болезненъ страдашъ братъ
 Утѣха въ теб' намира,
 Зове тя и умира
 О славный Ипогратъ!

Учене драгоцѣнно
 За тебе нашъ имотъ,

Искусство най-блаженно
 За тебе напъ животъ;
 И естество прѣмждо
 Показва ся най-шедро,
 И най-нишожный прахъ
 Полезно ми говори:
 Наука ще събори
 Злинтъ нѣмай страхъ

Пресвята заря злата
 Огря въ мое сѣрце;
 Съзрѣхъ ѿ дѣлата
 По драго имъ лице;
 Тѣ дързость си пораждатъ
 И никакъ не досаждаютъ.
 Нѣ тука человекъ
 Не знамъ да ли ще може
 Да каже: щедри Боже,
 За всичко имамъ лѣтъ!

Отъ всичкото ученье
 Полезно на цѣль свѣтъ
 Ти си по отличенье
 На всичко крайный цвѣтъ,
 И нашій искупитель
 На бѣдныѣ любитель
 Чрѣзь него си яви
 Свои дѣла чудесны
 Той послова небесны;
 Аскетый съсь трѣвы.

Уви! всегда ся лъжемъ,
 Ученіе нѣма край.
 Ный смъртнитѣ шо можемъ?
 Човѣкъ негъ ся старай;
 Злината все надвива,
 Жестоко ни отбива
 И въ най-щастливы дни

Намъ богатая надѣжда,
Надѣжда шо отвежда
Къмъ гроба всички ни.

Въ училищнитѣ байки
Далекъ отъ мірскій шумъ
Ей тѣзъ злины и спжнны
Не м' идехъ прѣзъ умъ,
Изгубвамъ ахъ! за жалость
Спокойствіе и драгость;
свѣтовный буенъ порой
Не мило мя отвлича
Наука ми отрича
И вика ми постой.

Къмъ очитъ, школа друга,
Посочва пхтъ широкъ;
Най простата услуга
Туеъ чини сежпъ урокъ;
О, пропасти горчивы!
Противности най дивы;
Пріятель даже братъ
Оставатъ голо имя
О, горко шо търпите
Такжвъ единъ разератъ!

Не стигатъ ли човѣче,
Безброинныѣ злины.
Къмъ които вече
Живота ти елони:
Че и ты самъ прилагашъ
На злото си помагашъ
За сребро или чинъ,
Клеветишъ ил' предавашъ,
Убивашъ ил' продавашъ
И твоя башинъ сынъ!

II.

Човѣтъ за мъжъ отреденъ
На черна съдба е играчка;
За него нѣма веселье день
Посрѣща съгърбъ на всякъ крачекъ.

* * *

Коя ли радость у свѣта
Горчивы слъзы не сдружавать?
Каквы надѣжды въ суета,
Живота ни не огорчавать!

А. Д. П.

1. *Вопросы к тексту*
 2. *На какие части делится текст?*
 3. *Какие части текста являются главными?*
 4. *Какие части текста являются второстепенными?*

5. *Какие части текста являются вводными?*
 6. *Какие части текста являются заключительными?*
 7. *Какие части текста являются обобщающими?*

Л. Д. А.

